

Startnotitie Ruimte voor inwonersinitiatieven

Opsteller Annette Corzilius

Datum | versie 19 april 2016

Naam opsteller	Annette Corzilius	Datum vaststelling
Team	Projectrealisatie	Vastgesteld door
Datum en versie	19 april 2016	Eventueel publicatiedatum
Portefeuillehouder	H. Witjes	Corsa

Inhoud

1	Leeswijzer	4
2	Achtergrond en doel van deze startnotitie	4
3	Visie op overheidsparticipatie/ruimte geven aan inwonersinitiatieven	4
4	Ervaringen en aandachtspunten bij ruimte geven aan inwonersinitiatieven	7
	4.1 Pilots	7
	4.2 Overige acties gericht op stimuleren en faciliteren inwonersinitiatieven	8
	4.3 Inspiratieavond Inwonersinitiatieven.....	9
	4.4 Organisatorische ontwikkelingen	10
	4.5 Aandachtspunten uit de startnota bij initiatiefvoorstel raad	10
5	Dilemma's/discussiepunten	10
6	Vervolg.....	11
	Bijlage Toelichting aanpak pilots	13

1 Leeswijzer

Deze startnotitie is als volgt opgebouwd. Eerst worden de achtergrond en het doel van deze startnotitie beschreven. De startnotitie vormt de opmaat naar het beleidsplan Ruimte voor inwonersinitiatieven. In hoofdstuk 3 worden de visie op en de principes van Ruimte voor inwoners initiatieven toegelicht. Hoofdstuk 4 gaat in op de ervaringen die opgedaan zijn met toepassen van deze principes. Deze ervaringen vormen de input voor het formuleren van dilemma's ter bespreking door de raad. Als input gelden ook punten uit de startnota bij het initiatiefvoorstel van de raad. In hoofdstuk 5 zijn stellingen geformuleerd om de dilemma's op dit terrein te schetsen. Hiermee wordt duidelijk welke keuzes voorliggen bij het vaststellen van het beleidsplan. Hoofdstuk 6 gaat kort in op het vervolg en onderwerpen die in het beleidsplan verder zullen worden uitgewerkt.

2 Achtergrond en doel van deze startnotitie

Het college wil meer ruimte en mogelijkheden creëren voor het ontplooiën en uitvoeren van initiatieven en ideeën door de samenleving. In het collegeprogramma 2012-2014 was dit voornemen uitgewerkt in actiepunten. Het coalitieakkoord 2014-2018 geeft ook uitdrukkelijk aandacht aan overheidsparticipatie, wat tot uitdrukking komt in de pijler 'Betrokken burgers'. Dit heeft zich in de zomer van 2014 vertaald in een projectopdracht Overheidsparticipatie met de doelstelling *'het vaststellen van Lingewaardse kaders voor overheidsparticipatie, gebaseerd op een bestuurlijke visie over ruimte geven en een verkenning bij inwoners over het innemen van ruimte door het ontplooiën van initiatieven en beïnvloeden van beleid.*

Op 19 november 2015 heeft de raad een initiatiefvoorstel vastgesteld. Bij dit initiatiefvoorstel was een zogenaamde Startnota gevoegd: 'Ruimte Regelen: Startnota over de verhouding tussen overheid en inwoner'. De projectopdracht Overheidsparticipatie is, mede naar aanleiding daarvan, aangescherpt en op 29 februari 2016 door het college vervangen door de projectopdracht Ruimte voor inwonersinitiatieven. Vanaf dat moment wordt dit begrip gebruikt, in plaats van het meer abstracte begrip Overheidsparticipatie dat verschillende beelden bleek op te roepen. Het gewenste effect van het project Ruimte voor inwonersinitiatieven is om *'door het opdoen van ervaring te ontdekken hoe wij als gemeente (college en organisatie) ruimte willen / kunnen geven aan inwoners en hoe we kunnen stimuleren dat zij de ruimte nemen om initiatieven te ontwikkelen.'*

De raad heeft bij het vaststellen van het initiatiefvoorstel het college verzocht in samenwerking met de gemeenteraad te starten met de voorbereiding van een beleidsnota waarbij de gedachten en aanbevelingen uit de startnota worden meegenomen alsmede de ervaringen die inmiddels zijn opgedaan. Het college is gestart met de voorbereidingen voor een beleidsplan en legt in het kader daarvan onderhavige startnotitie voor aan de raad met discussiepunten / dilemma's / keuzemogelijkheden. Deze zijn geïnventariseerd bij de uitvoering van pilots, sessies met inwoners en uit de startnota bij het initiatiefvoorstel. Met deze startnotitie beoogt het college om de raad voor te bereiden op de keuzes die bij het vaststellen van het beleidsplan aan de orde zullen komen.

3 Visie op overheidsparticipatie/ruimte geven aan inwonersinitiatieven

Het college heeft zijn ambitie voor overheidsparticipatie, zoals verwoord in het Coalitieakkoord 2014-2018, verder uitgewerkt in een Visie op overheidsparticipatie (deze is geformuleerd in september 2015, toen nog werd gesproken over Overheidsparticipatie). Het college neemt als uitgangspunt de stelling dat ontwikkelingen in de samenleving nopen tot een rolverandering van de overheid.

Visie op overheidsparticipatie¹

Als gemeentelijke overheid richten we ons op het bereiken van maatschappelijke doelen. Wij communiceren met inwoners over prioritering van die doelen en het ontwikkelen van beleid, om ervoor te zorgen dat we zoveel mogelijk aansluiten bij de wensen en behoeftes van inwoners. Dit wordt burger- of inwonerparticipatie genoemd. In de afgelopen jaren tekent zich een ontwikkeling af, waarbij inwoners steeds meer zelf het initiatief nemen om een maatschappelijk doel te bereiken. Dat roept de vraag op hoe wij ons, als gemeente, verhouden tot dergelijke initiatieven. Wij, het bestuur van de gemeente Lingewaard, beschouwen deze ontwikkeling als een gegeven en willen onze inzet erop afstemmen, zodat wij optimaal bijdragen aan het bereiken van de maatschappelijke doelen die inwoners van Lingewaard beogen. Wij willen ruimte geven aan inwoners die initiatieven nemen en deze ontwikkeling stimuleren. Wij zijn bereid om zaken los te laten, zodat er ruimte voor nieuwe initiatieven komt. Wij willen faciliteren, waar dat gewenst is. In specifieke gevallen zullen wij, vanuit onze zorg voor de veiligheid, regels stellen en handhaven als dat aan de orde is.

Door de initiatieven vanuit de samenleving als beginpunt voor ons handelen te nemen, verandert onze rol ten opzichte van de samenleving. Het zijn niet meer de inwoners die participeren bij de beleidsvorming van de gemeente, maar wij, als gemeente participeren in het geheel van ontwikkelingen binnen de samenleving. Daarom wordt deze rolverandering aangeduid als 'overheidsparticipatie'. De Raad voor het openbaar bestuur (ROB) omschrijft dit als volgt: 'Het gaat niet (alleen) meer om het vergroten van de beïnvloedingsmogelijkheden voor burgers, organisaties en bedrijven via participatieve instrumenten. Die gaan er immers van uit dat de overheid iets wil en daarvoor burgers mee wil krijgen. De omslag begint juist door ervan uit te gaan dat wat nodig is in de eerste plaats groeit in de samenleving en haar gemeenschappen. Daarop volgend ontstaat vanuit die samenleving mogelijk de behoefte aan ondersteuning vanuit de overheid.'

Het Coalitieakkoord 2014-2018 en het Collegeprogramma 2014-2018 zijn opgesteld vanuit het besef dat de verandering binnen de samenleving al plaatsvindt, waardoor de noodzaak ontstaat om als overheid te veranderen. 'Het ontplooiën van initiatieven om maatschappelijke doelen te bereiken is niet meer alleen een zaak van het gemeentebestuur. De overheid moet veranderen om de samenleving ruimte te geven, vooral omdat de overheid haar taken niet kan uitvoeren zonder gebruik te maken van de kennis en ervaring van anderen.' In het Collegeprogramma 2014-2018 hebben wij aangegeven dat de komende jaren juist voor een lokale overheid gekenmerkt zullen worden door de overgang naar een ander soort gemeente. Eén waarbij de inwoners veel meer centraal staan en zelf bepalen wat zij belangrijk vinden en hoe zaken moeten worden aangepakt.

Overheidsparticipatie is niet zomaar het toepassen van nieuwe benadering. Het vraagt om een aanpak die per situatie of thema kan verschillen. Om ons deze nieuwe aanpak eigen te maken, gebruiken we een instrument van de ROB, de zogenaamde 'overheidsparticipatieladder'. De raad heeft deze ontwikkeld om te benadrukken dat er voor de overheid niet één ideale of beste rol bestaat. 'Per situatie en per onderwerp zullen politiek en bestuur moeten bepalen én expliciteren welke rol zij voor de overheid zien weggelegd.'

De overheidsparticipatieladder bestaat uit vijf treden:

¹ Deze visie op overheidsparticipatie heeft het college in september 2015 aan de raad gestuurd.

Reguleren	Bovenaan de trap staat het zwaarste instrument, namelijk regulering door wet- en regelgeving. Bij vraagstukken van orde en veiligheid staat de overheid altijd in een verticale verhouding tot haar burgers.
Regisseren	Wanneer de overheid kiest voor regisseren, betekent dat ook andere partijen een rol hebben maar dat de overheid er belang aan hecht wel de regie te hebben.
Stimuleren	De overheid heeft wel de wens voor bepaald beleid of een interventie, maar de realisatie daarvan laat ze over aan anderen. Ze zoekt slechts naar mogelijkheden om die anderen in beweging te krijgen.
Faciliteren	De overheid kiest een faciliterende rol als het initiatief van elders komt en zij er belang in ziet om dat mogelijk te maken.
Loslaten	Wanneer de overheid een taak helemaal loslaat, heeft ze inhoudelijk noch in het proces enige bemoeienis.

Volgens de ROB krijgt de vitaliteit van de samenleving meer ruimte als de overheid de overheidsparticipatietrap zo min mogelijk beklimt.

Wij willen als gemeente niet alleen zo adequaat mogelijk reageren op initiatieven van (groepen) inwoners, maar ook op een wat hoger abstractieniveau, met inwoners in gesprek gaan over de manier waarop zij invloed willen uitoefenen op zaken die de gemeenschap aangaan en voor welke zaken (groepen) inwoners een eigen verantwoordelijkheid willen nemen.

In de praktijk blijkt het begrip Overheidsparticipatie verschillende interpretaties te krijgen. Daarom heeft het college ervoor gekozen dit begrip te vervangen door de meer concrete omschrijving van Ruimte geven aan inwonersinitiatieven.

In de Startnota *'Ruimte Regelen: Startnotitie over de verhouding tussen overheid en inwoner'* bij het Initiatiefvoorstel van de raad van 19 november 2015 zijn kanttekeningen geplaatst bij het vertrekpunt van de visie van het college die zij mede baseerde op een analyse van het ROB. In de startnota wordt voorgesteld *'om niet zozeer uit te gaan van een op voorhand gegeven transformatie van de samenleving waarbij de achtergebleven overheid heeft aan te sluiten, maar de fundamentele vraag te stellen welke verhouding tussen overheid en inwoner wij eigenlijk ambiëren en hoe we deze ambitie kunnen verwezenlijken.'*

De startnota Ruimte regelen beschrijft dilemma's op vier deelterreinen. Daarnaast roept zij op tot een meer geïntegreerde aanpak van de problematiek op deze deelterreinen. Hierbij stelt zij voor om het begrip overheidsparticipatie op te vatten als een vraag: *'hoe kunnen we de verhouding tussen lokale overheid en inwoners zo vormgeven dat beiden het beste uit elkaar halen en op een goede manier dienstbaar zijn aan de lokale gemeenschap?'*

In een visie wordt de beoogde toekomst geschetst. Het is belangrijk om elkaar daarop te vinden. Het college heeft in haar visie veel aandacht gegeven aan de analyse voorafgaand aan zijn visie, maar komt, ondanks de verschillen in de analyse in de startnota, tot hetzelfde punt: alles draait om de relatie inwoner/overheid. Voorgesteld wordt om de in de startnota verwoorde vragen te gebruiken als het vertrekpunt voor een Lingewaardse visie op ruimte voor inwonersinitiatieven.

Vragen die als vertrekpunt worden gebruikt bij het ontwikkelen van de Lingewaardse visie op Ruimte voor inwonersinitiatieven

Welke verhouding tussen overheid en inwoner ambiëren wij en hoe kunnen we deze ambitie verwezenlijken?

Hoe kunnen we de verhouding tussen lokale overheid en inwoners zo vormgeven dat beiden het beste uit elkaar halen en op een goede manier dienstbaar zijn aan de lokale gemeenschap?

Bij de verdere uitwerking in dit document zijn aanbevelingen uit de startnota meegenomen.

4 Ervaringen en aandachtspunten bij ruimte geven aan inwonersinitiatieven

Bij het werken vanuit de principes voor ruimte aan inwonersinitiatieven komen zaken naar voren die om een afweging of een keuze vragen: hoe wil de gemeente hiermee omgaan? Inventarisatie van deze ervaringen biedt de input voor het formuleren van de ambitie van de gemeente over de gewenste nieuwe verhouding inwoner/overheid. In dit hoofdstuk wordt toegelicht op welke wijze de gemeente ervaringen heeft opgedaan en input heeft verzameld. De pilots worden toegelicht en verschillende andere acties/instrumenten waarmee inwonersinitiatieven worden/zijn gestimuleerd en gefaciliteerd. In maart 2016 heeft de gemeente een inspiratiebijeenkomst voor inwoners/initiatiefnemers georganiseerd met het doel ervaringen uit te wisselen en inspiratie op te doen. Initiatiefnemers hebben hun initiatief gepresenteerd en aanwezig zijn uitgenodigd te reageren op stellingen en vragen. Dit hoofdstuk bevat een samenvatting van opmerkingen over de verhouding initiatief(nemer)/gemeente. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een toelichting gegeven op organisatorische ontwikkelingen die gericht zijn op het reageren op inwonersinitiatieven. De startnota bij het initiatiefvoorstel bevat punten van aandacht bij het opstellen van het beleidsplan. Deze worden ook in dit hoofdstuk samengevat.

4.1 Pilots

In 2015 zijn vijf pilots benoemd, waarbij geëxperimenteerd is met het (op een andere manier/bewuster) inhoud geven aan de rol van de gemeente. Het anders of bewuster invullen van de rol van de gemeente kan betekenen dat de gemeente minder inbreng heeft of minder sturend is bij de uitvoering van plannen van (groepen) inwoners. In termen van de overheidsparticipatietrap, daalt zij dan één of meer tredes af. Een andere rolinvulling kan ook betekenen dat de invulling op een trede van die overheidsparticipatietrap verandert. Als voorbeeld: Een middel om activiteiten door inwoners te stimuleren is het verstrekken van een subsidie. De gemeente kan ook op andere manieren initiatieven stimuleren en faciliteren. Omdat de gemeente de verantwoordelijkheid voor het ontplooiën en uitvoeren van inwonersinitiatieven niet wil overnemen, ligt een meer ondersteunende rol in de rede. In plaats van subsidies te verstrekken kan de gemeente bijvoorbeeld suggesties aandragen voor het aanboren van externe financieringsbronnen. Ook kan de gemeente faciliteren op een andere wijze dan in geldelijke vorm.

Hierna worden de pilots kort toegelicht. Daarbij wordt ingegaan op het doel van de pilots en het resultaat. In de bijlage bij deze startnota is uitgebreider ingegaan op de aanpak.

Pilot 1: In gesprek met inwoners over leefbaarheid in de kernen: dorpsontwikkelplannen

Het doel van deze pilot is om inwoners zelf verantwoordelijk te maken voor het verbeteren van de leefbaarheid in hun dorp. Deze pilot is uitgevoerd in de kernen Doornenburg, Haalderen en Angeren. In Doornenburg heeft de Stichting Leefbaar Doornenburg de ontwikkeling van een dorpsontwikkelingsplan zelf opgepakt, waarbij zij wordt ondersteund door de Vereniging van Kleine Kernen (DKK). Daarnaast heeft Stichting Leefbaar Doornenburg vanaf 2014 twee dorpscontactpersonen aangesteld. Deze leggen verbindingen tussen inwoners, instellingen, verenigingen, organiseren activiteiten. Hiermee bevorderen zij de sociale samenhang en betrokkenheid in de kern Doornenburg. De ervaringen met de

dorpscontactpersonen zijn zeer positief. In Haalderen en Angeren zijn en worden gesprekken gevoerd met sleutelpersonen en worden grotere bijeenkomsten met inwoners voorbereid om te bespreken hoe de leefbaarheid kan worden verbeterd en of het werken met dorpscontactpersonen hierbij een geschikte vorm is.

Pilot 2: Faciliteren initiatieven voor woningbouw in Angeren en Doornenburg

Het doel van deze pilot is de verantwoordelijkheid voor de woningbouw bij de inwoners te laten en invulling geven aan de faciliterende rol. In Angeren is de beoogde bouwgrond eigendom van de gemeente. In Doornenburg gaat het om grond van een particulier. De betrokken inwoners in beide kernen hebben zich verenigd in een bepaalde samenwerkingsvorm. Daarbij maken zij gebruik van een adviseur die voor de gemeente als aanspreekpunt fungeert. Het college heeft inmiddels ingestemd met het voornemen tot het bouwen van woningen. Voor beide locaties moet de planologische procedure nog worden gevoerd.

Pilot 3: ZELF

Het doel van de initiatiefnemers van Stichting ZELF is om binnen twee jaar in Lingewaard een concreet uitvoerbaar plan gereed te hebben voor een zelfdragende samenlevingsvorm op het gebied van wonen, werken en welzijn. Het doel van deze pilot is dat de verantwoordelijkheid voor dit initiatief bij de initiatiefnemers blijft liggen en dat de gemeente werkendeweg haar inbreng bepaalt. Een resultaat van ZELF in samenwerking met de Hoge school Arnhem Nijmegen (HAN) Expertise Krachtige Kernen is het initiatief 'De burger ZELF aan zet, nieuwe burgerinitiatieven in Lingewaard'. Ter uitwerking daarvan worden onder meer studenten van de HAN gekoppeld aan initiatieven van inwoners, om deze verder te helpen. De gemeente heeft eind 2015 subsidie verleend aan ZELF voor het vergroten van bewustzijn van inwoners, het ontwikkelen van de ZELF tafel en de sociale innovatiehub en voor de samenwerking met maatschappelijke organisaties.

Pilot 4. In gesprek met afnemers meedoenregeling.

Het doel van de pilot was om de doelgroep van de meedoenregeling te betrekken bij het verbeteren van de effectiviteit van de regeling. In 2014 is het beroep op de meedoenregeling achtergebleven bij de verwachtingen. Inwoners uit de doelgroep van de meedoenregeling zijn in 2015 uitgenodigd om te inventariseren of de uitwerking van de meedoenregeling wel aansluit bij de behoeften van de doelgroep. Uit de terugkoppeling met de deelnemers is gebleken dat zij het hebben gewaardeerd dat de gemeente hen betrokken heeft bij de verbetering van de regeling. In gemeenteland is het uniek dat bij zo'n regeling wordt gesproken met direct betrokkenen. Het gesprek heeft geresulteerd in enkele aanpassingen van de regeling en de communicatie over de regeling heeft meer aandacht gekregen.

Pilot 5. Snelle procedure voor afhandeling eenvoudige vragen wijkplatforms.

Deze pilot, die vanaf september 2015 is ingegaan, had twee doelen: ten eerste om aan klachten van wijkplatforms tegemoet te komen, dat soms zaken wel erg lang duren, ten tweede om als organisatie te leren hoe zaken snel op te pakken. De pilot bestond eruit dat een commissie van twee wethouders en de leidinggevende van het team dat verantwoordelijk is voor het beheer van de openbare ruimte om de 2 à 3 weken een lijst afhandelt van eenvoudige vragen van wijkplatforms, die relatief lang in behandeling zijn. Er zijn inmiddels 18 vragen opgevoerd, die op 2 na zijn afgehandeld. De pilot zou in eerste instantie eind 2015 stoppen, maar loopt door in 2016, omdat de aanpak goed blijkt te werken. Verschillende vragen worden door de gebiedscoördinator rechtstreeks met de vakspecialist besproken en afgehandeld. Deze vragen komen niet op de lijst.

4.2 Overige acties gericht op stimuleren en faciliteren inwonersinitiatieven

In maart 2015 heeft het college een leefbaarheidsbudget ingesteld. Met dit budget ondersteunt de gemeente eigen kracht en betrokkenheid van bewoners en wordt de verbetering van de leefbaarheid in de

dorpen en kernen in Lingewaard gestimuleerd. Inwoners uit de kernen kunnen een aanvraag voor financiële ondersteuning indienen voor een inwonersinitiatief dat zich op de leefbaarheid in de kern richt.

Daarnaast is in 2015 een innovatiebudget voor het sociaal domein beschikbaar gesteld, waarbij instellingen en inwoners voorstellen kunnen indienen ten behoeve van de vergroting van de zelfredzaamheid in de zorg. Met het innovatiegeld wil de gemeente Lingewaard organisaties en inwoners prikkelen tot vernieuwende, verrassende en inspirerende plannen. De volgende speerpunten zijn benoemd:

- Versterken en herstel van eigen kracht bij individuen en/of gezinnen
- Meer inzet op preventie

Het innovatiebudget biedt kansen voor kleine aanbieders en/of inwoners voor het lanceren en realiseren van initiatieven die optimaal aansluiten bij de behoefte vanuit de Lingewaardse samenleving.

Zowel in het sociale domein als in de openbare ruimte ondernemen particulieren initiatieven die de samenleving ten goede komen. De gemeente wordt benaderd door initiatiefnemers en in verschillende gevallen leidt dit tot een faciliterende rol van de gemeente. Genoemd worden enkele voorbeelden uit 2015 en initiatieven die nu nog in uitvoering zijn:

- Het klompenpad. Dit is een initiatief van actieve bewoners uit Huissen en Angeren. Het initiatief wordt opgepakt samen met leden van Lingewaard Natuurlijk, Strijdbaar Angeren, Mea Vota en de historische kring Angeren en wordt aangestuurd door Stichting Landschapsbeheer Gelderland. De gemeente stimuleert door middel van een subsidie en faciliteert door subsidie aan te vragen bij de provincie. Daarnaast staat zij de groep bij als het gaat om praktische vraagstukken.
- Het onderhoud van een appelboomgaard in Gendt en deze zodanig inrichten dat de boomgaard voor jong (educatief) en oud (genietend van de oude dag met herinneringen vanuit hun jeugd) goed te bereiken is. Het initiatief ligt bij een bewoner uit Gendt. Stichting Lingewaard Natuurlijk ondersteunt dit initiatief praktisch.
- Het inrichten van de markt in Huissen, inclusief een overdekt muziekpodium. Dit is een gezamenlijk initiatief van enkele groepen inwoners en ondernemers. De gemeente faciliteert bij het doorlopen van de verschillende stappen in het traject.

4.3 Inspiratieavond Inwonersinitiatieven

Op 15 maart j.l. heeft de gemeente een Inspiratieavond inwonersinitiatieven georganiseerd. Voor deze avond zijn bij de gemeente bekende verenigingen, stichtingen, wijkplatforms en andere (groepen) initiatiefnemers, raadsleden en medewerkers van de gemeente uitgenodigd. Bij de uitnodiging zijn initiatiefnemers opgeroepen om hun initiatief te presenteren. Dit heeft geleid tot een goed bezochte avond, waarbij enthousiaste initiatiefnemers een kleine 20 initiatieven hebben gepresenteerd. De initiatieven van wijkplatforms zijn door middel van een fotocollage gepresenteerd, waarbij enkele wijkplatforms een toelichting hebben gegeven. Tijdens de presentaties is ingegaan op de inhoud van een initiatief, succesfactoren en eventuele knelpunten bij de uitvoering. De aanwezigen hebben gereageerd op stellingen en vragen die aan hen zijn voorgelegd.

Samengevat kwamen de opmerkingen die betrekking hebben op de verhouding initiatief(nemer)/gemeente neer op het volgende:

- Neem als gemeente het initiatief niet over!
- Er zijn initiatiefnemers die medewerking van de gemeente hebben ervaren, anderen ervaren een 'muur' van formaliteiten of financiële belemmeringen
- Initiatiefnemers zijn trots op wat zij bereiken en verbinden zich sterk met één onderwerp
- Initiatiefnemers komen veel bereidwilligheid tegen van andere inwoners die als vrijwilliger ook een steentje willen bijdragen
- Initiatiefnemers benadrukken het belang van het informeren en betrekken van mensen die in de directe nabijheid van een project wonen en daar dus iets van (kunnen) merken
- Leden van wijkplatforms dragen diverse ervaringen aan: er worden projecten toegelicht die begonnen zijn als individueel initiatief en daarna in samenwerking met een wijkplatform zijn

gerealiseerd. Daarnaast wordt meer algemeen ingegaan op knelpunten in het samenspel met de gemeente, wat gevolgen heeft voor de motivatie van inwoners die zich voor de leefbaarheid in hun wijk inzetten.

- Bij initiatiefnemers leeft de behoefte aan een structurele uitwisseling van ervaringen.

4.4 Organisatorische ontwikkelingen

In 2015 is een bewustwordings/trainingstraject ingezet voor leidinggevend en medewerkers gericht op het reageren op inwonersinitiatieven. In deze trainingen wordt aandacht gegeven aan de wijze waarop inwonersinitiatieven tegemoet worden getreden en het omgaan met beleid en regelgeving. Daarnaast wordt de functie van gebiedscoördinator steeds belangrijker, met name het aspect 'ogen en oren zijn' van wat er binnen de samenleving speelt.

Tevens wordt er, in samenwerking met de gemeente Overbetuwe, geëxperimenteerd met een nieuwe manier van faciliteren van inwonersinitiatieven. Dit houdt in dat de gemeente, op ambtelijk niveau, samen met een initiatiefnemer allerlei partijen, betrokkenen en organisaties bij elkaar brengt, om te bedenken hoe een initiatief verder kan worden uitgewerkt en uitgevoerd.

4.5 Aandachtspunten uit de startnota bij initiatiefvoorstel raad

In de startnota zijn verschillende zaken genoemd over de verhouding inwoner-overheid die als input worden meegenomen voor het formuleren van de dilemma's en knelpunten:

- De omgang met geformaliseerde burgerparticipatie (wijkplatforms) heeft een bestuurlijk-juridische dynamiek gekregen in de vorm van regels en afspraken, die niet (meer) past bij de meer concrete manier van werken, waarvoor leden van wijkplatforms zich willen inzetten.
- Onder inwoners bemerken wij een zekere frustratie over de omgang van de gemeente met spontaan initiatief. Meedenken van inwoners, verenigingen en organisaties wordt gewaardeerd, maar inpassen van initiatieven in lopend beleid blijkt moeilijk. Het reageren op spontane inwonersinitiatieven vraagt om een andere benadering dan de tot nu toe gebruikelijke bestuurlijk-juridische benadering van regels stellen en toetsen aan de regels.
- Neem eigen uitgangspunten serieus en streef naar nieuwe verhoudingen tussen overheid en inwoner.

5 Dilemma's/discussiepunten

Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven vormen de volgende vragen het vertrekpunt bij het ontwikkelen van de Lingewaardse visie op Ruimte voor inwonersinitiatieven:

Welke verhouding tussen overheid en inwoner ambiëren wij en hoe kunnen we deze ambitie verwezenlijken?

Hoe kunnen we de verhouding tussen lokale overheid en inwoners zo vormgeven dat beiden het beste uit elkaar halen en op een goede manier dienstbaar zijn aan de lokale gemeenschap?

Om een antwoord te vinden op deze vragen zijn op basis van het voorgaande dilemma's, vragen en discussiepunten gedestilleerd. In de volgende tabel zijn tegengestelde stellingen als uitersten tegenover elkaar gezet. Hiermee worden de dilemma's tot uitdrukking gebracht. Er is gewerkt met uitersten om keuzes te kunnen maken en richting aan te kunnen geven voor het te ontwikkelen beleidsplan.

Dilemma's ter bespreking door de raad

<i>Enerzijds</i>	<i>Anderzijds</i>
-------------------------	--------------------------

1	Ruimte geven aan inwonersinitiatieven betekent meewerken aan inwonersinitiatieven.	Als initiatieven zich niet met gemeentelijk beleid verdragen, dan verleent de gemeente geen medewerking.
		Als een initiatief risico's oplevert voor de veiligheid dan handhaaft de gemeente hierop.
		Als een initiatief risico's oplevert voor de rechtsgelijkheid dan verleent de gemeente geen medewerking.
2	De gemeente moet vaker nee zeggen bij vragen om een financiële bijdrage	Initiatiefnemers verwachten van de gemeente nog vaak vooral financiële ondersteuning.
3	De gemeente stimuleert dat initiatiefnemers zelf een platform of uitwisselingsmogelijkheid instellen.	De gemeente moet weten welke initiatieven binnen de gemeente worden ontplooid en heeft een coördinerende rol, waarbij gezorgd wordt voor uitwisseling van ervaringen en contacten tussen initiatiefnemers.
4	Individuele initiatiefnemers halen hun motivatie uit het zelf regelen, zonder afstemming met of bemoeienis van een wijkplatform	De gemeente moet blijven stimuleren dat individuele initiatiefnemers plannen in de openbare ruimte afstemmen met wijkplatforms.
5	De uitvoering van plannen van individuele initiatiefnemers in de openbare ruimte kan de belangen van anderen schaden. Dat is een niet te voorkomen gevolg van ruimte geven aan inwonersinitiatieven.	De gemeente blijft verantwoordelijk voor het afwegen van belangen bij wijzigingen in de openbare ruimte.
6	Het is wenselijk dat georganiseerde groepen initiatiefnemers/instellingen (zoals SWL) meebewegen met initiatieven van individuele of andere groepen inwoners.	Initiatieven van individuele of andere groepen inwoners kunnen een concurrent vormen voor georganiseerde groepen initiatiefnemers/instellingen (zoals SWL).

6 Vervolg

Deze startnotitie vormt de opmaat naar het beleidsplan Ruimte voor inwonersinitiatieven die in het eerste kwartaal van 2017 aan de raad wordt voorgelegd. De ervaringen die in deze startnotitie zijn beschreven en de verschillende aandachtspunten vormen hiervoor de input. Daarnaast zal de discussie van de raad over de dilemma's richting geven voor verschillende uit te werken aspecten. Tevens worden ervaringen meegenomen die in 2016 nog worden opgedaan.

Het toepassen van principes van overheidsparticipatie/Ruimte voor inwonersinitiatieven heeft gevolgen voor het handelen van de gemeentes op alle niveaus: raad, college, leidinggevenden en medewerkers. In 2016 bereidt de organisatie zich hierop verder voor, door middel van trainingen en aanpassingen in de organisatie. Het college wordt daar bij betrokken en zal zelf nog enkele andere gemeenten bezoeken om ervaringen van hen te horen en de eigen ervaringen te delen. Voor de raad zal in dit najaar een bijeenkomst worden georganiseerd over de gevolgen van het toepassen van overheidsparticipatie/Ruimte geven aan inwonersinitiatieven voor het handelen van individuele raadsleden en de raad als besluitvormend orgaan.

Uit te werken zaken in het beleidsplan

In het beleidsplan zal de beoogde nieuwe verhouding inwoner/overheid verder worden uitgewerkt. Deze uitwerking zal de volgende elementen in zich dragen:

- Een initiatiefnemer neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering van zijn initiatief

- De gemeente geeft duidelijkheid aan inwoners over wat zij **loslaat**, wat en hoe zij **faciliteert** en **stimuleert**.

Initiatiefnemers kunnen verschillende verwachtingen hebben van de gemeente. De gemeente wil duidelijkheid scheppen over haar rol en bijdrage, waarbij zij de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de initiatiefnemer laat. (Groepen) inwoners zetten zich, vanuit een eigen motivatie, in voor een maatschappelijk doel of een maatschappelijke activiteit. Dit is een punt van aandacht voor de communicatie van de gemeente met de verschillende initiatiefnemers. Ter illustratie: leden van een wijkplatform zetten zich in voor de leefbaarheid in hun wijk, zij zijn gemotiveerd om voor een langere periode bepaalde zaken in hun wijk te verbeteren. Een individuele initiatiefnemer zet zich meestal in voor één bepaald project, dat binnen een bepaalde termijn te realiseren is. De motivatie is dan gericht op het voor elkaar krijgen van dat ene project. De behoefte aan communicatie en relatie met de gemeente ligt voor deze twee typen initiatiefnemers heel anders. Het is belangrijk om daar goed op in te spelen, zodat actieve inwoners zich gewaardeerd weten en gemotiveerd blijven om zich voor de samenleving in te zetten. Dit punt wordt verder uitgewerkt in het beleidsplan.

Bij de uitwerking vormt de overheidsparticipatietrap een handig model voor een systematische aanpak. Daarbij gaat het er niet alleen om dat de gemeente 'afdaalt' op de trap, maar dat ook de inbreng van de gemeente op de verschillende treden anders kan worden ingevuld. Op het terrein van Veiligheid bijvoorbeeld, is de rol van de gemeente vooral regulerend. Toch kan de gemeente bij het handelen op deze hoogste trede van de trap ook ruimte bieden voor ondersteunende initiatieven van inwoners in de vorm van een buurtapp.

In het beleidsplan zullen vormen van faciliteren en stimuleren verder worden uitgewerkt. Specifieke onderwerpen, worden in afzonderlijke nota's uitgewerkt en zonodig ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Zo zal in een afzonderlijke nota worden ingegaan op de afspraken met de wijkplatforms, zoals de uitvoeringsovereenkomst en de budgetten. De kanteling in het sociale domein wordt uitgewerkt in een sociaal beleidsplan.

De gemeente kan (onderdelen van) gemeentelijk beleid of regelgeving loslaten. Als het gaat om door de raad vastgesteld beleid of regelgeving, is daarvoor een raadsbesluit nodig. Binnen veiligheid en handhaving ziet het college weinig mogelijkheden om beleid/regelgeving los te laten. Op het gebied van de openbare ruimte ziet zij wel mogelijkheden, bijvoorbeeld bij het groenonderhoud, het aanduiden van speelplekken en het plaatsen van borden. Bij het beleidsplan zal het college voorstellen doen voor regelgeving die op dat terrein, naar haar mening, kan worden losgelaten.

Loslaten van regelgeving kan als gevolg hebben dat er initiatieven worden ontplooid, waar anderen moeite mee hebben of zelfs last van hebben. Dit betekent dat nagedacht moet worden over het omgaan met dit soort geschillen, zoals bijvoorbeeld het inzetten van buurtbemiddeling. Ook dit punt zal in het beleidsplan verder worden uitgewerkt.

Bij de aanbidding van het beleidsplan zal het college een voorstel doen voor procesafspraken met de raad over de manier waarop werkendeweg met kaders van de raad zal worden omgegaan en hoe de raad daarover wordt geïnformeerd.

Bijlage Toelichting aanpak pilots

In 2015 zijn vijf pilots benoemd, waarbij geëxperimenteerd is met het (op een andere manier/bewuster) inhoud geven aan de stimulerende en faciliterende rol van de gemeente.

	Omschrijving onderwerp	Rol gemeente
1	In gesprek met inwoners over leefbaarheid in de kernen: dorpsontwikkelplannen	stimuleren zelforganisatie
2	Faciliteren initiatieven voor woningbouw in Angeren en Doornenburg	stimuleren inwoners om initiatieven concreet te maken, faciliteren door meewerken aan bestemmingsplanwijziging
3	ZELF: initiatief van groep inwoners en organisaties	loslaten, faciliteren als het concreet wordt
4	In gesprek met 'afnemers' van meedoenregeling	Stimuleren/faciliteren
5	Snelle procedure voor afhandeling eenvoudige vragen wijkplatforms	faciliteren

Ad 1 Leefbaarheid in de kernen

Bij de leefbaarheid in de kernen is onderkend dat er grote verschillen zijn in de kernen. Dat vraagt om maatwerk. Er is in 2015 begonnen met gesprekken in Haalderen en Angeren. In Doornenburg was al een proces op gang gekomen via de Stichting Leefbaar Doornenburg . Dit wordt hierna kort toegelicht.

Doornenburg

In Doornenburg heeft de Stichting Leefbaar Doornenburg de ontwikkeling van een dorpsontwikkelingsplan zelf opgepakt , waarbij zij wordt ondersteund door de Vereniging van Kleine Kernen (DKK). De gemeente heeft hiervoor subsidie verleend van € 9000. Daarmee heeft zij de zelforganisatie gestimuleerd. Het proces is in september 2015 gestart en heeft een verwachte doorlooptijd van circa één jaar. Na de startbijeenkomst zijn 8 themagroepen met onderwerpen aan de gang gegaan. Rond de zomer is het plan af.

Stichting Leefbaar Doornenburg heeft vanaf 2014 twee dorpscontactpersonen aangesteld. Deze leggen verbindingen tussen inwoners, instellingen, verenigingen, organiseren activiteiten. Kortom, zij bevorderen de sociale samenhang en betrokkenheid in de kern Doornenburg. De ervaringen met de dorpscontactpersonen zijn zeer positief.

Gesprekken met sleutelfiguren in Haalderen en Angeren

In de kernen Haalderen en Angeren is gekozen voor de methodiek om eerst gesprekken met sleutelfiguren te voeren. De bedoeling van deze gesprekken is om in samenspraak in beeld te brengen welke activiteiten nodig zijn om de leefbaarheid in de kern te bevorderen en welke door de inwoners zelf kunnen worden opgepakt. Om dit te kunnen vaststellen is eerst een inventarisatie nodig om te kunnen bepalen waar de knelpunten liggen: liggen deze bijvoorbeeld op het terrein van de onderlinge samenwerking in de kern (hoe betrek ik de jongeren, hoe bevorder je de communicatie in de kern?).

Haalderen

In 2015 zijn de eerste gesprekken gevoerd met sleutelpersonen. Het eerste resultaat van de gesprekken is geweest de oprichting van een participatiepunt in samenwerking tussen de SWL en vrijwilligers.

De gemeente heeft vervolgens opdracht gegeven aan Spectrum Elan om verdere ondersteuning te bieden aan Haalderen om zelf de leefbaarheid te kunnen verbeteren (bijv. initiatieven te ontwikkelen om te komen tot een leefbaarheidsplan). Op 7 maart 2016 heeft een vervolggesprek plaatsgevonden, waarbij ook de dorpscontactpersonen van Doornenburg aanwezig waren. Zij hebben hun werkzaamheden in de kern Doornenburg toegelicht, hoe zij verbindingen tot stand brengen en wat er is gerealiseerd aan nieuwe activiteiten, voor jong en oud. Doel van de toelichting is geweest om (nieuw) elan te vinden op het gebied

van de onderlinge samenwerking en communicatie om de leefbaarheid op ruimtelijk, sociaal-cultureel en economisch gebied zelf te kunnen oppakken. Het functioneren van dorpscontactpersonen kan hierbij een geschikt middel zijn. Dit zal nader besproken in vervolggesprekken vanaf april 2016. Ook bij het vervolg wordt de agenda bepaald door vertegenwoordigers van verenigingen en instellingen (onder andere dorphuis, vrijwilligers participatiepunt, basisschool, meisjesvereniging en vrijwilligers kindervakantieweek),

Angeren

In 2015 zijn de eerste gesprekken gevoerd met sleutelpersonen. Er heeft een gesprek met de vertegenwoordigers van het wijkplatform plaats gevonden en met de beheerder van het dorpshuis Angeren. Geconstateerd is, dat in Angeren veel activiteiten door de verenigingen worden ondernomen en dat het dorpshuis hierin een actieve, centrale rol vervult. Strijdbaar Angeren verricht activiteiten op het gebied van de woningbouw en de planologische ontwikkeling binnen de kern en is aanspreekpunt voor de gemeente hiervoor. Het wijkplatform is actief op het gebied van fysieke zaken in de openbare ruimte.

Op 20 januari en 9 maart 2016 zijn in Angeren vervolggesprekken gehouden met ondersteuning van Spectrum Elan en DKK. Hierbij waren meerdere vertegenwoordigers van verenigingen en instellingen aanwezig (onder andere ouderenvereniging, Strijdbaar Angeren, Platform Angeren).

Bij het gesprek op 9 maart jongstleden waren ook de dorpscontactpersonen in Doornenburg aanwezig. Ook hier is, naar voorbeeld van Haalderen, een toelichting gegeven op de werkwijze en de resultaten die zij al hebben geboekt. Ook in Angeren is geconstateerd, dat er een extra stimulans nodig is om, zoals één van de sleutelfiguren aangaf “het bootje van de kant te kunnen duwen”. Dorpscontactpersonen kunnen hierbij een rol spelen. Binnenkort organiseren de ‘sleutelpersonen’ uit Angeren een bijeenkomst voor de hele kern om te bespreken hoe de leefbaarheid kan worden verbeterd en of dorpscontactpersonen hierbij een geschikte vorm is.

Ad 2. Faciliteren van initiatieven voor woningbouw in Angeren en Doornenburg

In Doornenburg en Angeren hebben inwoners het initiatief genomen om zelf woningen te bouwen. Zij hebben daarvoor de gemeente benaderd. In Angeren is de beoogde bouwgrond eigendom van de gemeente. In Doornenburg gaat het om grond van een particulier.

Doornenburg

Het college heeft ingestemd met plan voor bouw 6 woningen aan de Homoetstraat. Het initiatief is gestart vanuit het wijkplatform, waarbij uitgegaan werd van collectief opdrachtgeverschap. Inmiddels is overgegaan op een andere vorm: het mede-opdrachtgeverschap. Bij mede-opdrachtgeverschap is de initiatiefgroep samen met de projectontwikkelaar opdrachtgever van het project. De projectontwikkelaar neemt hierbij de kosten voor het opstellen van de planologische onderzoeken en het bestemmingsplan voor zijn rekening. Indien het plan niet doorgaat loopt hij het risico en zijn de bewoners geen geld kwijt.

Angeren

Voor de locatie Bolder is een plan in voorbereiding met 11 woningen. Er wordt gewerkt vanuit collectief opdrachtgeverschap. Het college heeft ingestemd met dit voornemen.

Voor beide locaties moet de planologische procedure nog worden gevoerd. Beide bewonersgroepen hebben een adviseur die voor de gemeente als aanspreekpunt fungeert.

Ad 3. ZELF

Het doel van de initiatiefnemers van Stichting ZELF is om binnen twee jaar in Lingewaard een concreet uitvoerbaar plan gereed te hebben voor een zelfdragende samenlevingsvorm op het gebied van wonen, werken en welzijn. Het doel van deze pilot is dat de verantwoordelijkheid voor dit initiatief bij de initiatiefnemers blijft liggen en dat de gemeente werkendeweg haar inbreng bepaalt. Een resultaat van ZELF in samenwerking met de Hoge school Arnhem Nijmegen (HAN) Expertise Krachtige Kernen is het initiatief ‘De burger ZELF aan zet, nieuwe burgerinitiatieven in Lingewaard’. Ter uitwerking daarvan worden onder

meer studenten van de HAN gekoppeld aan initiatieven van inwoners, om deze verder te helpen. De gemeente heeft eind 2015 subsidie verleend aan ZELF voor het vergroten van bewustzijn van inwoners, het ontwikkelen van de ZELF tafel en de sociale innovatiehub en voor de samenwerking met maatschappelijke organisaties.

Ad 4. In gesprek met 'afnemers' van meedoenregeling

Het doel van de pilot was om de doelgroep van de meedoenregeling te betrekken bij het verbeteren van de effectiviteit van de regeling. In 2014 is het beroep op de meedoenregeling achtergebleven bij de verwachtingen. Inwoners uit de doelgroep van de meedoenregeling zijn in 2015 uitgenodigd om te inventariseren of de uitwerking van de meedoenregeling wel aansluit bij de behoeften van de doelgroep. De deelnemers bleken voorstander te zijn van de meedoenregeling, zoals die was en kozen niet voor de introductie van een stadspas, zoals de Gelrepas. Daarnaast hebben zij suggesties gedaan voor de verbetering van de regeling en de bekendmaking daarvan. Uit de terugkoppeling met de deelnemers is gebleken dat zij het hebben gewaardeerd dat de gemeente hen betrokken heeft bij de verbetering van de regeling. In gemeenteland is het uniek dat bij zo'n regeling wordt gesproken met direct betrokkenen. Het gesprek heeft geresulteerd in enkele aanpassingen van de regeling en de communicatie over de regeling heeft meer aandacht gekregen.

Ad 5. Snelle procedure voor afhandeling eenvoudige vragen wijkplatforms

Deze pilot, die vanaf september 2015 is ingegaan, had twee doelen: ten eerste om aan klachten van wijkplatforms tegemoet te komen, dat soms zaken wel erg lang duren, ten tweede om als organisatie te leren hoe zaken snel op te pakken. De pilot bestond eruit dat een commissie van twee wethouders en de leidinggevende van het team dat verantwoordelijk is voor het beheer van de openbare ruimte om de 2 à 3 weken een lijst afhandelt van eenvoudige vragen van wijkplatforms, die relatief lang in behandeling zijn. Er zijn 18 vragen opgevoerd, waarvan er 10 snel konden worden afgehandeld. De afhandeling van 6 vragen duurde langer, zij zijn inmiddels afgehandeld. 2 vragen blijven op de lijst staan tot ze zijn afgehandeld. Dit heeft te maken met het seizoen en een bestemmingsplanwijziging.

In 2015 zijn 6 overlegmomenten geweest. Enkele bijeenkomsten zijn uitgesteld, omdat er op dat moment geen eenvoudige vragen waren. Verschillende vragen worden door de gebiedscoördinator rechtstreeks met de vakspecialist besproken en afgehandeld. Deze vragen komen niet op de lijst.

De pilot zou in eerste instantie eind 2015 stoppen, maar loopt door in 2016, omdat de aanpak goed blijkt te werken.